

वाचाल *a.* [वाच्-आलच् चस्य न कः] 1 Noisy, making a sound, crying. -2 Talkative, garrulous; see वाचाट; तथापि वाचालतया युनाक्ति मां मिथस्त्वदाभाषणलोलुपं मनः Śi. 1. 40. -3 Boasting, swaggering.

वाचालना The act of making talkative.

वाचिक *a.* (-का, की *f.*) [वाचा कृतं वाच्-ठक् चस्य न कः] 1 Consisting of or expressed by words; वाचिकं पारुष्यम्. -2 Oral, verbal, expressed by word of mouth. -कः A declamatory speech. -कम् 1 A message, an oral or verbal communication; वाचिकमप्यार्येण सिद्धार्थकाच्छ्रोतव्यमिति लिखितम् Mu. 5; निर्धारितेऽर्थे लेखेन खलुक्त्वा खलु वाचिकम् Śi. 2. 70; तत्र क्रीतसुतोऽस्मीति वाचिकेन व्यजिज्ञपत् Śiva B. 31. 32. -2 News, tidings, intelligence in general. -Comp. -पत्रम् 1 A letter. -2 A newspaper. -3 A written agreement, contract. -हारकः 1 a letter. -2 a messenger, news-bearer.

वाचिन् *a.* (At the end of comp.) Expressing, indicating, signifying.

वाचोयुक्ति *a.* Skilled in speech, eloquent. -क्तिः *f.* 1 'Arrangement of words', a declaration, announcement, speech; यत्र खलिवयं वाचोयुक्तिः Mā. 1. -2 Good or clever speech.

वाच्य *a.* [वच्-कर्मणि प्यत्] 1 To be spoken, told or said, to be spoken to or addressed; वाच्यस्त्वया मद्रजनात् स राजा R. 14. 61 'say to the king in my name'; न वाच्यमित्थं पुरुषोत्तम त्वया Śi. 1. 31. -2 To be predicated, attributive. -3 Expressed (as the meaning of a word); cf. लक्ष्य and व्यङ्ग्य. -4 Blamable, censurable, reprehensible; अप्रदाता पिता वाच्यो वाच्यश्चानुपयन् पतिः । मृते भर्तारं पुत्रश्च वाच्यो मातुररक्षिता ॥ Mb. 3. 293. 35; Śi. 20. 34; एभिर्मुक्तो महीपालः प्राप्नोति खलु वाच्यताम् H. 3. 129; 4. 17. -च्यम् 1 Blame, censure, reproach; प्रमदामतु संस्थितः शुचा नृपतिः सन्निति वाच्यदर्शनात् R. 8. 72, 84; चिरस्य वाच्यं न गतः प्रजापतिः Ś. 5. 15; Śi. 3. 58. -2 The expressed meaning, that derived by means of अभिधा q. v.; cf. लक्ष्य and व्यङ्ग्य; अपि तु वाच्यवैचित्र्यप्रतिभासादेव चारुताप्रतीतिः K. P. 10. -3 A predicate. -4 The voice of a verb. -5 A subject for expounding (प्रतिपाद्य-विषय); पुराणसंख्यासंभूतिमस्य वाच्यप्रयोजने Bhag. 12. 13. 3. -Comp. -अर्थः expressed meaning. -चित्रम् one of the two kinds of the third or lowest (अधम) division of *Kāvya* or poetry, in which the charm lies in the expression of a striking or fanciful idea (opp. शब्दचित्र); see चित्र also. -लिङ्ग *a.* adjectival. -वज्रम् severe or harsh language. -वर्जितम् an elliptical expression. -वाचकभाव the state of the signified and the signifier.

वाच्यता, -त्वम् 1 Blame, censure, reproach; सत्यं शौर्यं दया त्यागो नृपस्यैते महागुणाः । एभिर्मुक्तो महीपालः प्राप्नोति खलु वाच्यताम् ॥ H. 3. 122. -2 Ill-repute, infamy. -3 Conjugation. -4 The being expressed or predicated.

सं. इ. को. ... १००

वाजः [वज्-घञ्] 1 A wing. -2 A feather. -3 The feather of an arrow; विचित्रवाजेर्निशितैः शिलीमुखैः Bhāg. 10. 59. 16. -4 Battle, conflict. -5 Sound. -6 Gain, reward. -7 N. of the month of वैश्व. -जम् 1 Clarified butter. -2 An oblation of rice offered at a Śrāddha or obsequial ceremony. -3 Food in general. -4 Water. -5 A prayer or *mantra* with which a sacrifice is concluded. -6 A sacrifice. -7 Strength, power. -8 wealth. -9 Speed. -10 A month. -Comp. -पेयः, -यम् N. of a particular sacrifice; Bhāg. 3. 12. 40. -भोजिन *m.* (= -पेयः). -वालः an emerald. -सनः 1 N. of Viṣṇu. -2 of Śiva. -सनिः 1 the sun. -2 the food-giver (अन्नदाता); वरिष्ठ उग्रसेनानीः सत्यो वाजसनिर्गुहः Mb. 12. 43. 9.

वाजसनेयः N. of Yājñavalkya, the author of the *Vājasaneyi Samhitā* or the *Sūkla Yajurveda*.

वाजसनेयिन *m.* 1 N. of the sage Yājñavalkya, the author and founder of the white or *Sūkla Yajurveda*. -2 A follower of the white *Yajurveda*, one belonging to the sect of the *Vājasaneyins*. -संहिता the text of the *शुक्लयजुर्वेद*, ascribed to the *Riṣi Yājñavalkya*.

वाजित *a.* Feathered (as an arrow).

वाजिन *a.* [वाज-अस्त्यर्थे इनि] 1 Swift, quick. -2 Strong. -3 Winged; having anything for wings; सुष्णस्तेज उपानीतस्ताक्षर्येण स्तोत्रवाजिना Bhāg. 4. 7. 19. -*m.* 1 A horse; न गर्दभा वाजिधुरं वहन्ति Mk. 4. 17; सत्यमतीत्य हरितो हरींश्च वर्तन्ते वाजिनः Ś. 1; R. 3. 43; 4. 25, 67; Śi. 18. 31. -2 An arrow. -3 A follower of the *Vājasaneyin* branch of the *Yajurveda*; एतावदित्याह च वाजिनां श्रुतिः A. Rām. 7. 5. 21. -4 The sun; ऊर्ध्वपवित्रो वाजिनीव स्वमृतमसि T. Up. 1. 10. -5 N. of Indra, Brihaspati and other gods. -6 A bird; शूलव्यालसमाकीर्णा प्राणिवाजिनिषेविताम् Mb. 7. 14. 16. -7 The number 'seven'. -नी 1 A mare. -2 N. of Uṣas (dawn). -3 Food (Ved.). -Comp. -गन्धः Name of a tree, *Physalis Flexuosa*. (Mar. आसंध); *Mātāṅga* L. 11. 31. -दन्तः, -दन्तकः *Adhatoda Vasika* (Mar. अड्डलसा). -पृष्ठः the globe-amaranth. -भक्षः a chick-pea (Mar. चणा, हरभरा). -भूमिः, -भूमिः a place abounding in horses. -भोजनः a kind of kidney-bean (Mar. मूग). -मेघः a horse-sacrifice. -योजकः a driver, groom. -राजः N. of Viṣṇu. -विष्टा the Indian fig-tree (Mar. बड). -शाला a stable.

वाजिनम् 1 Strength, heroism, prowess (Ved.). -2 A conflict. -3 The scum of curdled milk. -Comp. -न्यायः (Mīmāṃsā) The rule that of the various matters resulting from something, only the most important one is प्रयोजक while the rest are not प्रयोजक. This rule is established by जैमिनि and शबर discussing the text, MS. 4. 1. 22-24.

वाजीकर *a.* Stimulating amorous desires.